

تعامل عامل هم افزایی

مجتبی شاکری روش

در گفتارها و کلام‌های بسیاری، پژوهش را عامل توسعه می‌خوانند. نگاهی حتی گذرا به توفیقات کشورهای توسعه یافته و پیشرفت‌های ملی خودمان این موضوع را بوضوح نمایان می‌سازد که چرانسبت اعتبارت پژوهشی به تولید ناخالص داخلی را شاخصی برای توسعه یافتگی کشورها محسوب می‌شود و از چه روست که اقتصاد دانش بنیان، به عنوان عاملی مهم در بالندگی اقتصادی محسوب شده و درآمذزایی از طریق دانش به عنوان اولویتی استراتژیک. نیک می‌دانیم که اگر پژوهش را کم اهمیت فرض کنیم و برای آن سرمایه گذاری نکنیم، درآینده باید هزینه‌های گزافی را بپردازیم. با وجود آگاهی نسبت به اهمیت موضوع و توصیه‌ها و تاکیدات مکرر مقام معظم رهبری بر اهمیت پژوهش و نقش آن در توسعه کشور، در فرآیند پژوهش و فناوری، همچنان با مشکلات عدیده‌ای مواجهیم که فارغ از میزان اعتبارات و سرمایه گذاری که در حال حاضر صرف آن می‌کنیم، اثربخشی در حد انتظار نیست. در منابع، مقالات، یادداشت‌ها و اظهار نظرهای متنوع، آسیب‌های مختلفی را از دیدگاه‌های متفاوت در این خصوص برشمرده و طبق بندی نموده اند، لیکن آنچه متأسفانه کمتر به آن وقت گمارده‌ایم، بررسی و تحلیل ریشه‌ای و حل مشکلات مرتبط با پژوهش و فناوری است که فارغ از ماهیت متفاوت هر حوزه تخصصی، عمدتاً یکسانند. جالب آن که گاه با مواردی برمی‌خوریم که همین مشکلات توسط سازمانی مرتفع شده و در سازمانی دیگر به عنوان چالشی جدی مطرح است و هر دو از هم بی‌خبر؛ آسیبی که در بسیاری از موضوعات دیگر نیز با آن مواجهیم گریبان گیر حوزه پژوهش و فناوری نیز هست، عدم وجود مدیریت دانش. از این رو، با مشورت تعدادی از سازمان‌ها و نهادهای علمی و اجرایی مقرر گردید تا به منظور همفکری و تبادل نظر مدیران و ذینفعان پژوهشی شهرمان، مشهد مقدس، گردهمایی مدیران پژوهشی و پژوهشگران شهر مشهد در ششم اسفند ماه سال جاری با هدف آشنایی واحدهای همتا و نظیر در سازمانهای اجرایی شهر مشهد، ایجاد زمینه ای برای همسویی و هم افزایی فعالیت‌ها و اقدامات پژوهشی، تبادل تجربیات مدیران پژوهشی و بستر سازی برقراری تعامل و ارتباط بین سازمان‌های اجرایی و نهادهای پژوهشی مشهد مقدس برگزار گردد. به طور قطع ساده‌انگاری است که با گردهمایی و جلسات یک روزه بتوان به بررسی کلیه وجوه و ابعاد آسیب‌هایی که این عامل توسعه به آن دچار است پرداخت، اما مسلماً این گردهمایی می‌تواند زمینه سازی مناسبی را برای طرح و گفتمان مستمر و مشترک در خصوص دغدغه‌های مشابه بین ذینفعان پژوهش و فناوری، اعم از حوزه‌های اجرایی، صنعتی، علمی و پژوهشی را فراهم آورد.

در پایان از کلیه سازمان‌ها، نهادها و مراکز علمی و پژوهشی که ما را در طرح و برنامه‌ریزی این مراسم یاری نمودند، صمیمانه قدردانی نموده و مقدم کلیه صاحب نظران و دلسوزان حوزه پژوهش و فناوری را برای حضور در این مراسم گرامی می‌داریم.

رصد شماره ۲۳. گروه مطالعات اقتصادی

ویژه نامه تحلیلی دفتر پژوهش موسسه فرهنگی هنری خراسان با همکاری مدیریت توسعه و پژوهش معاونت برنامه ریزی و توسعه شهر داری مشهد

تولید علم بومی؛ آدرس غلط ندهید

بررسی آثار جایگاه مقالات ISI در آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی

محققین کشور، ارائه مقالات ISI می‌باشد. این روند به حدی در کشور ماستاب گرفته که در سال ۲۰۱۰ میلادی کشورمان را به رتبه اول رشد تولید علم در جهان- بر اساس شاخص مقاله- رسانیده و تعجب برخی از سیاستگذاران علم و فناوری کشورهای دیگر را به خود جلب کرده است. فارق از درست یا غلط بودن این تصمیم، این اتفاق میزان اثرگذاری و جهت دهی آیین نامه ارتقارا در فعالیت اساتید و به ویژه دانشجویان تحصیلات تکمیلی نشان می‌دهد. گرایش بیش از حد به مقالات ISI و کنفرانس‌های خارجی که به جهت رتبه بندی و سطح علمی دارای تنوع قابل ملاحظه ای بوده و اغلب به سطوح پایین تر آن‌بسنده شده، ترویج فضای غیر اخلاقی تولید مقالات سفارشی و بازار داغ آن، بی‌توجهی به پژوهش‌های با رویکرد حل مسائل ملی و منطقه ای، بعضاً عدم توازن امتیازات بخش‌های مختلف با یکدیگر و در نتیجه انتخاب راه‌های آسان تر برای ارتقا، یکسان نگری دانشگاه‌های مختلف کشور و رشته‌های مختلف فنی، علوم انسانی و علوم پایه در اغلب بندهای آیین نامه، ضعف در گزاره‌های تنبیهی برای تنزل افراد و کم‌اهمیت نمودن اختراعات و تولید دانش فنی بومی، از جمله مشکلات این آیین نامه به نظر می‌رسد. البته لازم به ذکر است که در سال‌های اخیر با اصلاح برخی بندهای این آیین نامه و نیز رویکرد نقشه جامع علمی کشور و برنامه پنجم توسعه کشور به این موضوع سعی شده است تا اصلاحاتی در این زمینه صورت گیرد. چنانچه در بند الف ماده ۱۶ قانون برنامه تاکید شده: « با نگرانی آئین نامه ارتقاء اعضاء هیات علمی به نحوی که تا پنجاه درصد امتیازات پژوهشی اعضای هیات علمی معطوف به رفع مشکلات کشور باشد ».

با این حال به نظر می‌رسد اصلاح ریل گذاری‌های گذشته و مسیرهای شکل گرفته در این عرصه در کوتاه مدت میسر نخواهد بود و لازم است بجای ایجاد پیچیدگی‌های بیشتر و افزایش بندهای آن که ارزیابی نتایج آن را غیرممکن یا حداقل بسیار دشوار می‌کند، هم‌زمان با ایجاد تحول بنیادین در این آیین نامه اقدامات قابل تامل فرهنگی و ترویجی نیز صورت پذیرد. چهره نمودن اساتیدی که دغدغه حل مسائل کشور را دارند و اقدامات شایسته‌ای در این زمینه انجام داده‌اند توسط مسئولان و رسانه‌ها و نیز به حاشیه راندن چهره‌هایی که صرفاً با مدل‌های غیربومی و ارائه مقالات بدون اولویت به مقبولیتی رسیده‌اند، می‌تواند از کوچک‌ترین اقدامات فرهنگی و ترویجی در این عرصه باشد.

علمی و اساتید دانشگاه‌ها مدیریت و اجرا می‌شود. پیشنهاد و تأیید عناوین پژوهشی، عنوان پایان نامه‌ها و روش تحقیق آن‌ها، نظارت بر کارآموزی، انجام طرح‌های مشترک در ارتباط با تولید و خدمات، تاسیس و مدیریت پژوهشکده‌ها، قطب‌های علمی، گروه‌های آموزشی و... با حضور مستقیم اساتید و یا تحت نظارت آنان در دانشگاه‌ها صورت می‌گیرد. گرچه نمی‌توان میزان اثرگذاری سایر عوامل محیطی را در اثربخشی و کارایی موارد مذکور نادیده گرفت اما بدیهی است که نقش محوری را هدایت و مدیریت اعضای هیئت علمی و اساتید در این زمینه دارند.

توجه به نقش مذکور در توسعه علم و فناوری در کشور، تلاش سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان وزارت علوم، بر حمایت و هدایت این نقش، در راستای تحلیل آنان از نیازهای این بخش در کشور بوده است.

یکی از کلیدی‌تری عناصری که تاثیر تعیین کننده ای در جهت دهی به فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی اساتید در دانشگاه‌ها دارد، آیین نامه ارتقای مرتبه علمی اعضای هیئت علمی است. این آیین نامه سعی کرده است در چهار بخش - بازنگری سال ۱۳۸۹- آموزشی، پژوهشی، علمی، اجرایی و فرهنگی، شاخص‌ها و اقداماتی را

تعریف نموده و برای هر کدام وزنی را تعیین نماید؛ لذا اساتید برای ارتقاء از رتبه‌ای به رتبه بالاتر لازم است تا حد نصابی از نمره‌های تعیین شده در این آیین نامه را کسب نماید تا فرآیند رشد خود را در نظام آموزش عالی طی کنند. پر واضح است که جهت گیری این آیین نامه و ضرایب آن، جهت گیری بخش اعظمی از اساتید دانشگاه‌ها را به عنوان موتور محرک نظام آموزش عالی تعیین می‌نماید. اگر این جهت گیری به سمت تقویت و تحکیم ارتباط صنعت و دانش و حل مسائل واقعی کشور باشد در همان سو نتیجه خواهد داد و اگر مروج علم برای علم و پژوهش برای پژوهش باشد طبیعتاً انتظاری بیش از وضع موجود را نمی‌توان برای آن قائل بود.

به عنوان مثال در سال‌های گذشته تدوین کنندگان آیین نامه ارتقا، به این جمع بندی رسیده بودند که لازم است به موضوع مقاله و افزایش ضریب آن توجه ویژه‌ای صورت گیرد، لذا در مدت زمانی کوتاه، موجی از ارائه مقالات در بین اساتید و دانشجویان به راه افتاد، به نحوی که این روزها تمام هم و غم برخی از

حمیدرضا ایمانی مقدم عبور از اقتصاد وابسته به نفت و خام‌فروشی، توسعه فناوری‌های پیشرفته، تولید محصولات دانش بنیان و خلاصه دستیابی به جایگاه اول علم و فناوری در منطقه، نیازمند الزامات متعددی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها ارتباط دانشگاه و صنعت است. از سال‌های پیش، رهبری نظام، فراوان بر کاربردی شدن دانش و عمق پیدا کردن ارتباط صنعت و دانشگاه در کشور تاکید داشته و بارها از وضع موجود ابراز نارضایتی نموده‌اند.

اگر به تحولات سال‌های اخیر نگاهی ببینیم، درمی‌یابیم که اقدامات شایسته تقدیری در این زمینه صورت گرفته است. تاسیس و تقویت پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد، ستادهای راهبردی فناوری‌های نوین، توسعه شرکت‌های دانش بنیان، تدوین نقشه جامع علمی کشور و سند نخبگان، تاسیس معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و...

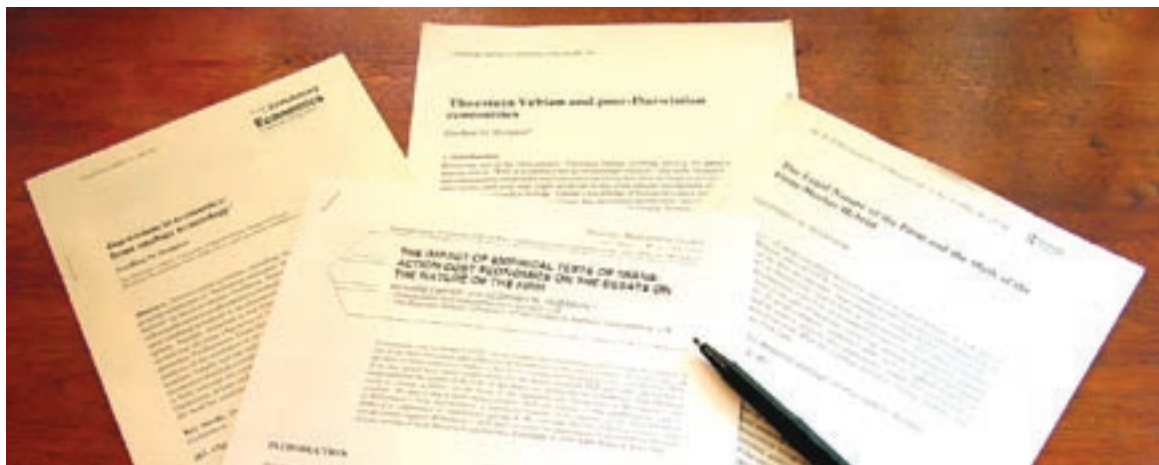
از این دسته‌اند. با این همه به نظر می‌رسد سرعت تحولات در نظام آموزش عالی و دانشگاه، آنچنان که انتظار می‌رفت قابل توجه نبوده و تحول اساسی در فرآیندهای پژوهشی و آموزشی آن صورت نگرفته است. بنا به گفته معاون پژوهش و

فناوری وزیر علوم، هنوز بخش اعظمی از پژوهش‌ها در کشور غیر کاربردی است و دارای رویکرد حل معضلات کشور نمی‌باشد. از سوی دیگر فعالان بازار کار نیز آموزش‌های موجود در دانشگاه‌ها را متناسب با مأموریت‌های خود نمی‌دانند. اما واقعاً علت این امر چیست؟ چرا پس از این همه تاکیدات، نهادسازی‌ها، سندنویسی‌ها و تحولات در سایر بخش‌ها همچنان دانشگاه‌ها به مسیر گذشته خود ادامه می‌دهند؟

برخی صاحب نظران ریشه این معضل را در برخی عناصر کلیدی در تعامل نظام علم و فناوری کشور و دانشگاه‌ها می‌دانند؛ عواملی نظیر مدل تأمین مالی دانشگاه‌ها در کشور که وابستگی قابل ملاحظه‌ای به حمایت‌های دولتی و یا دریافت شهریه از دانشجویان دارد و نیز نظام ارتقای اعضای هیئت علمی در دانشگاه‌ها که نقطه اثر کلیدی و راهبر اصلی نظام آموزش عالی کشور هستند.

واقعیت آن است که دو انتظار اصلی از نظام آموزش عالی، تربیت نیروی انسانی و انجام پژوهش و تحقیقات می‌باشد که این هر دو توسط اعضای هیئت

وزن بیش از اندازه پیدا کردن مقالات ISI و کنفرانس‌های خارجی که به جهت رتبه بندی و سطح علمی دارای تنوع قابل ملاحظه ای بوده و اغلب به سطوح پایین تر آن بسنده می‌شود

مدیر مسئول: کورش شجاعی
سر دبیر: محمد سعید احدیان
دبیر ویژه نامه: رضا حمتکش

مشهد. بلوار شهید صادقی. نبش شهید صادقی ۲۰
ساختمان شماره ۲ روزنامه خراسان. ۷۶۳۴۰۰۰